

apod., což může být prospěšnou inspirací pro další badatelský zájem.

Textovou i obrazovou část katalogu uzavírá resumé v češtině, němčině i angličtině a výběr z pramenů a literatury. Cennou přílohu představují i dvě mapy autorů Luboše Kafky a Romana Malacha z roku 2019. Zobrazují doložené i předpokládané dílny podmaleb a jejich zastoupení v muzejních sbírkách Slezska, severní, severovýchodní a severozápadní Moravy. Publikace vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky a v nákladu 200 kusů ji vydalo Ostravské muzeum.

Závěrem lze konstatovat, že předložený soupis představuje další významný střípek do syntézy zpracování muzejních sbírek tradičních lidových podmaleb v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vedle katalogu podmaleb Slezského zemského muzea v Opavě doplňuje podstatně výzkumy kolekci Moravkoslezského kraje. Ale neomezuje se pouze na zhodnocení jednoho muzejního fondu, nabízí navíc přesah a souvislosti s produkcí sousedních i vzdálenějších oblastí. Předkládá i nový přístup ke zveřejňování detailnějších informací o jednotlivých dílech, který může být důležitým vodítkem dalších výzkumů. Autorům soupisu lze tedy gratulovat k vytvoření fundovaného příkladu katalogu a budeme doufat, že další podobné publikace budou následovat.

Šárka Prokešová

Etnografický ústav MZM Brno

Mychajlo SYROCHMAN - Jaroslav DŽOGANÍK: Stratené skvosty lemkovskej architektúry

Svidník: Tlačiareň Svidnícka,
2021, 127 s.

Z etnografických skupin ukrajinských horalů představují Lemkové nejzápadnější skupinu. Publikace mapuje kostely (dřevěné cerkve) na východním Slovensku, v okresech Svidník, Stropkov, Snina, Bardějov a Medzilaborce, již zaniklé, které lze částečně rekonstruovat na základě fotografií a kresebné ikonografie. Proto autoři využívají i fotografie např. českého badatele Floriána Zapletala (1884–1969). Bohužel, k některým dřevěným kostelům však žádná dokumentace neexistuje. Většina dřívě existujících dřevěných chrámů pochází zhruba z poloviny 18. století.

Kostel v Andrejové (z let 1738–1882) se v původní podobě zachoval na obraze z roku 1906 s mohutnou věží. Zajímavá cerkev byla postavena v obci Dara u Sniny v roce 1746, ale kostel i obec zanikly 1980 zatopením vodní nádrží Starina. V obci Havranovec byly celkem tři kostely, ale dřevěný, postavený v 18. století, byl zničený v době 1. světové války (1915). Mimořádně zajímavý byl objekt dřevěné cerkvi svatého Michala (1791–1994) v obci Krajná Bystrá, považovaný na skvost lemkovské lidové architektury. Pozornost cerkvi věnoval významný ukrajinský

architekt Volodymyr Sičynskij (1894–1962), autor monografií *Dřevěné stavitelství na Makovici* (Praha 1939) a *Dřevěné stavby v karpatské oblasti* (Praha 1940).

K lemkovské cerkvi sv. Michala v Nižném Orlíku se dochovalo neobvyklé množství fotografií (Jan Štenc, Florian Zapletal), jakož i grafik (Josef Řeřicha, Jan Němeček). V obci Nová Polianka se nacházely zajímavé interiérové malby zřejmě z roku 1779, výjimečně dochovaný byl i tzv. babinec. Kostel byl na základě přesné dokumentace postaven znovu (jde o kopii) v Muzeu ukrajinské kultury ve Svidníku. Všichni znají nový chrám Ochrany Presvätej Bohorodičky s nezvykle vysokou věží s lomenou střechou, který se nacházel v obci Varadka (18. století – cca 1924).

Zajímavá situace nastala u cerkvi sv. Paraskevvy (z konce 18. století) v obci Vyšná Polianka, kde v roce 1919 z původní dřevěné cerkve byl postaven menší kostel, jenž prošel v roce 1958 generální opravou. Zajímavý stavební vývoj měla cerkev sv. Michala Archanjela v obci Vyšný Slavkov (1. pol. 18. století – 60. léta 20. století), kdy se po generální rekonstrukci v roce 1850 dostaly stanové střechy lodě a svatyně pod společnou dvouposchodovou střechu. Zřejmě tehdy stavba ztratila lemkovský charakter a získala spíše výraz renesanční architektury východního Slovenska. Jeden z nejstarších dřevěných kostelů byl založen v roce 1698 v obci Závada (zřejmě zničen ve 20. letech 20. století)

a v roce 1927 postaven na jeho místě kamenný chrám sv. Michala Archanjela (od roku 1963 Národní kulturní památka). Architekturu lemkovských cerkvi představuje také chrám sv. Kosmy a Damiána v obci Vyšný Komárnik postavený v roce 1924 na místě původního dřevěného kostela z 18. století.

Nový dřevěný chrám byl vybudován v obci Kurimka ještě v letech 1923–1930, což je jistě ojedinělá pozdní záležitost. Byl zbudovaný podobně jako už zděné chrámy v době, kdy značné množství dřevěných cerkvi bylo nahrazeno novými svatyněmi. Určitá část pak zanikla už dříve v době 1. světové války (zejména v letech 1914–1915) a za 2. světové války při bojích roku 1944. Dostí předmětů z interiérů dřevěných cerkvi se dostalo do Muzea Šarišské župy (nyní Šarišské muzeum v Bardějově).

Publikaci doprovází velké množství černobílých fotografií, kreseb a plánové dokumentace (řezy a půdorysy); nejstarší skupina snímků pochází z počátku 20. století.

Lubomír Procházka
Hornické muzeum Příbram